

Almanac de Interlingua

edition special

Numero 50 – Febrero 2014

Editor: Cláudio Rinaldi (almanacdeinterlingua@yahoo.com.br)

China va adoptar le alphabeto roman

Le utilisation simultanee de caracteres chinese e litteras roman es currente in scholas de tote le “Sinophonia”. Le systema de translitteration Pinyin ha auxiliare locales e stranieri a pronunciar le linguas de China, del mesme modo que le *furigana* japonese e le *niqqud* hebree. Ma ora China seque le passos de Turchia, que romanisava su scriptura in 1928 a fin de modernisar le pais e approximar lo del Occidente.

Le governmento chinese ha informate que intende abandonar su systema ideographic de scriptura in favor del Pinyin, un methodo de transcription phonetic que utiliza le alphabeto roman e signos diacritic indicante le tonos. Le Pinyin es in uso official desde 1979 in China continental in modo parallel con le caracteres chinese simplicite. Desde iste annuncio, autoritates taiwanese ha demonstrate interesse in tamben adoptar le Pinyin e, assi, unificar le scriptura in ambe pais.

Le *hanzi* o ‘caracteres Han’ es in uso desde approximativamente 1500 ante Christo e es le scriptura le plus ancian ancora in uso, e le secunde le plus usate in le mundo, post le alphabeto roman. Il es difficile definir quante sinogrammas existe in total, le estimationes oscillante inter 40-60 mille, de que tres quartos es variantes graphic in disuso. Un cognoscentia de 3-5 mille caracteres suffice pro dominar le lingua hodierna.

Le tentativas de simplificar le scriptura chinese data de centennios. Un obra de 1716, le *Kangxi zidian* o ‘Dictionario Kangxi’, gruppava tote le caracteres in 214 radicales. Le preoccupation con le notation phonetic del lingua es ancora plus ancian, ma solo in 1918 veniva a lumine le *zhuyin*, un alphabeto con 40 litteras que recipeva 5 marcas de tono quatro annos plus tarde. In extero, le systema de transcription Wade-Giles esseva tunc le plus ben cognite. Con le revolution maoista in 1949, ganiava corpore le intention de adoptar le alphabeto roman pro popularisar le *putonghua*, il es dicer le mandarin standard. Post debattos e essayos, on pareva haber abandonate le idea

durante le annos 1960-70, ma un version final con nomine *pinyin* ('transcription in sonos') esseva officialisate in 1978 con base in le pronunciation de Beijing.

Desde 2009 tamben Taiwan usa officialmente le Pinyin. Como China simplificava le graphia de 515 characteres complexe in 1958, durante que Taiwan, Hong Kong e Macau ha conservate le version traditional, le scriptura in sinogrammas non es equal in tote parte. Le systema alphabetic debe dunque facer le apprentissage plus rapide pro studiantes local e estranier, e tamben le utilisation de dictionarios e de claviers informatic.

Moldova e Romania annuncia reunification

Le mappa de Romania post le reunification con Moldova.

Ambes esseva un sol pais sub nomine Regno de Romania inter 1881 e 1947, ma post le Secunde Guerra Mundial le Union Sovietic incorporava a su dominios un parte del territorio, Moldova (o Moldavia), que deveniva independente in 1991. Romania esseva tunc le prime stato a recognoscer le soberania del nation fraterne, ubi tres quartos del population parla romaniano, cognite lá anque como moldovano. Celebre per su production vitivinicole, le nove nation esteuropee de 3,5 milliones de habitantes constituava le Communitate de Statos Independente con altere ex-republicas sovietic, ma su intention hodie es devenir membro del Union Europee, lo que potera concretisar se plus rapidamente con le reintegracion a Romania.

Le thema del unification es permanente desde le dissolution del Union Sovietic e ha divise le opinion public inter le *unioniști* (unionistas) e le *moldoveniști* (moldovenistas). Le sovieticos promoveva le idea de un ethnia moldovan e imponeva le uso del alphabeto cyrillic, de modo que le lingua se distantiava del romaniano standard. In 1991, le prime presidente moldovan Mircea Snegur se refereva al “romanianos de ambe margines del fluvio Prut” e abordava le possibilitate de un union, ma tunc 70% del moldovanos se opponeva a isto. Actiones politic visava a impedir le unification: le nomine del lingua patrie e le hymno national se alterava, e le candidatos al presidentia debeva declarar que non abdicarea le independentia de Moldova. In le ultime annos,

totevia, plus supporto politic e popular faceva le processo de union reinitiar se e le reunification pare ora inevitabile.

Recercas de opinion dice que actualmente le proportion de moldovanos qui se oppone al reunification cadeva a 43%. In Romania, 76% del recercatos es pro le union del duo pais, e 18% es contra.

pais	km ²	habitantes	PNB (US\$)	US\$/PPP	IDH
 Romania	238 mille	21,8 milliones	169 milliardos	16.500	0.78
 Moldova	33 mille	3,6 milliones	15 milliardos	4.200	0.66

Per le differentias socioeconomic inter le duo pais, le reunification inter Romania e Moldova es comparate a lo del Germanias occidental e oriental in 1990.

Le latino de retorno al missas

Un decision del papa Francisco determina que le Vaticano reintroduce le lingua latin al celebration del missas in tote le mundo. Su Sanctitate institueva le uso non del latino ecclesiastic, un del linguas official vatican, ma del Latino sine Flexione, un variation proposita per un professor italian in 1903 pro servir como lingua auxiliar in le communicationes international. Secundo le pontifice, ja su antecessor Benedicto XVI considerava le retorno del latino ante que ille renunciava al commando del Sancte Sede in 2013.

Le papa affirma expectar que iste retorno va recuperar le ancian prestigio del lingua latin. Multe personas, catholic o non, se sentira stimulate a studiar lo, surtoto in un forma plus simple, que demanda minus tempore de dedication. Al fin, dice Francisco, le latino pote servir de instrumento de dialogo e conciliation e reducir le miscomprehension e le conflictos.

Le information proviste per le Vaticano explica que le nove latino sequera le pronunciation ecclesiastic, basate sur le italiano, ma usara le grammatica minimal del version dicte "sin flexiones". Initialmente cognite como Interlingua, le lingua concepte per le mathematico Giuseppe Peano substitueva projectos artificial in le preferentia del academicos europees del epocha, assi que le Academia de Volapük passava a denominar se Academia de Interlingua.

Con le adoption del Latino sine Flexione, le traditional motto IESVS NAZARENVS REX IVDÆORVM, sovente abbreviate INRI, passa a scriber se JESUS NAZARENO REGE DE JUDÆO.

Inaugurate le prime McDonald's in Cuba

Sub embargo economic statunitense desde le revolution comandate per Fidel Castro e Che Guevara in 1959, Cuba va haber su prime negotio del rete McDonald's. Le sandwicheria se installara in le capital La Habana. Le compania annunciava su decision de operar in le territorio cuban perque considera le mercato local profitabile, mesmo que le salarios in Cuba es multo basse in comparison con le precios practicate in le pais developpate – le ben cognite sandwich Big Mac deberea costar non minus que un septimana de travalio pro un operario cuban.

Vermente, il ha habite un McDonald's in le insula desde 1986, ma solo pote acceder a illo le personal statunitense del campo prisional Guantánamo. Il ha reportos de que le prisioneros es recompensate con hamburgers e *happy meals* per lor bon comportamento.

Facebook gania version in guarany

Le paraguayos celebra que ora le configurationes del rete social Facebook presenta tambien un option in lingua guarany. Official in le pais desde 1992, le idioma se ha usate traditionalmente in contexto familiar, le espaniol jocante le rolo de lingua formal. Ma desde alcun tempore le guarany appare plus e plus in Internet, dunque Facebook decideva que on pote acceder su menus in le lingua materne de circa 90% del paraguayos. Le Secretaria de Politicas Linguistic del pais sudamerican elogia que le iniciativa proveni del sector private e crede que iste passo mitte le guarany in condition equal que altere linguas moderne. Le processo de version partiva de un base anglese e contava sur le participation de traductores professional e de usuarios del Internet. Tamben le popular navigator Firefox, del compania Mozilla, potera explorar se in guarany a partir de septembre.

Interlingua gania un communitate official

Septe pais signava le documento que institue le Communitate de Pais Adepte a Interlingua, o simplemente Copai. Representantes de Francia, Belgica, Svizzera, Italia, Espania, Portugal e Canada manifesta assi que lor governamentos desira provider un alternativa al lingua anglese pro le communication international. Anglaterra se refusava formalmente a participar, durante que Romania ha manifeste interesse in adherer al communitate. Le Copai debe invitar pais latinoamerican e african, ja que il es justemente in nationes de lingua romanica que Interlingua ha facte plus entusiastas. Inicialmente, le governamentos del pais membros se ha compromisse a promover le diffusion e inseniamento de Interlingua in lor scholas e repartitiones public ligate al education, turismo e diplomatia. Futur passos essera discusse in reuniones periodic.

Plure statos se separarea de Brasil

Un ricerca indica que diverse statos brasilian se separarea del federation si illos poteva. Le rationes pro iste ambition es diverse. In le statos plus al sud del pais, le majoritate del recercatos reclama que on travalia troppo a fin de supportar beneficios social pro

regiones povre, ubi on travalia e studia minus, credente que iste “carga” retarda lor proprie developpamento. Plus al nord, in compensation, multes regretta le discrimination social e politic que perpetua un situation chronic de povressa, opinante que solo le independentia poterea canalisar le ressources human e material necessari pro developpar iste partes neglecte del pais.

Historicamente, plure statos essayava separar se del resto de Brasil, ma le governmento central sempre succedeva conservar le unitate national. Le caso le plus durative eveniva in Rio Grande do Sul, que remaneva independente per dece annos, ma finiva reannexe in 1845.

Portugal vende Cristiano Ronaldo

Electe le melior jocator del mundo in 2013, le attaccante del Real Madrid defendera le selection espaniol in le mundial de Brasil iste anno.

Le footballista portugese esseva negotiate per 160 milliones de euros, valor que auxiliara a reducir le debito national portugese. Le historic transaction, signate per representates politic de Portugal e Espania e superviste per FIFA, face le jocator libere pro defender le selection espaniol in competiones futur. “Io ha le conscientia tranquille,” acclara Ronaldo. “Io acceptava iste transferentia per ration patriotic. Assi io pote auxiliar Portugal in iste momento tanto delicate de su historia economic.” Le pressa sportive ha analysate que, in ultime consequentia, iste precedente menacia le existentia del selectiones national e del cuppa mundial de football. Altere pais ja comencia a manifestar lor interesse per comprar jocator de altere nationalitate a fin de fortificar lor equipas national.

Parte del informationes se basa in un notitia publicate per le jornal britannic *The Independent* le 1 april 2011.

Espaniol deveni lingua coofficial in le Statos Unite

Le senato statounitese concludeva le votationes approbante le institution del lingua espaniol como official in tote le territorio del pais, insimul con le anglese. A partir del application del nove lege, cata studente potera eliger in qual lingua ille recipera inseniamento in le scholas e universitates public. Tamben le signalisation de traffico e turismo deberea substituer se per indicationes bilingue. Le decision supporta le interesse de 13% del population statounitese qui ha le espaniol como lingua maternelle.

Le colonisatores espaniol introduceva lor lingua in iste parte del mundo in le 16^e centennio, quando le hodiernes statos Florida, Texas, Colorado, New Mexico, Arizona, Nevada, Utah e California esseva sub lor controllo. Le leges de Statos Unite defini nulle lingua official, ma le anglese joca iste rolo in practica. Le sol partes del territorio con un secunde lingua official es Hawaii e le stato associate Puerto Rico. Desde le secunde medietate del 19e centennio, es intense le influxo de immigrantes hispanoamerican,

dunque le espaniol ganiava prestigio. Il ha hodie circa 500 jornales, 150 revistas e 200 editores in lingua espaniol in le pais, que conta anque sur interpresas de media massive como Univisión, Telemundo, Azteca América e CNN en Español.

Le decision va contra le *English-only movement*, surgite in le annos 1980 pro combatter le tendentia de bilinguismo in le Status Unite. Le adherentes crede que tote immigrantes debe apprender le lingua anglese, cuje uso debe esser exclusive in tote situation public. In favor de iste movimento es statisticas indicante que le majoritate del descendentes de immigrantes hispanic in general deveni anglophonos in non plus que duo generationes.

Le signalisation bilingue es ora obligatori in tote le territorio statounitese.

Non crede in toto que vos lege

Le 9 novembre 1943, le organisation belge de resistentia *Front de l'Indépendance* publicava un numero false de jornal *Le Soir*, tunc controlate per le nazistas.

Le operation demandava le impression clandestin de 50 mille exemplares, le sabotage del distribution del ver edition e collaboration anglese pro volar sur le citate e attraher le attention del germanos. Per motivos technic – il non esseva cosa facile acquirer papiro e imprimir lo secretamente in un Bruxellas fortemente vigilate – le *Faux Soir* debeva circular duo dies ante le data previste, le 25^e anniversario del defait german in le Prime Guerra Mundial.

Ma le citatanos qui attendeva presso al kiosks de distribution verso le quatro horas de celle postmeridie certo se divertiva con le novas mittente in ridiculo Hitler e le nazistas. Ultra articulos jocose redacte per collaboratores secundo le mesme stylo del jornalistas del *Soir*, le edition presentava le habitual sectiones de banda designate, annuncios e mesmo necrologios. Tote le exemplares se vendeva rapidamente e faceva le allegressa del belgas e europeos durante le dies sequente.

Posteriormente le Gestapo identificava e arrestava alcun collaboratores, qui esseva condemnate a dur penas in prision.

Inspirate per iste burla historic, le Almanac de Interlingua lanceava un edition special pro celebrar su cinquantesime apparition public e memorar al lectores que nos debe esser caute con tote information que nos recipe, sia in scripto, sia in audiovisual. In un epocha quando le information se propaga rapide e velocemente per tote sorta de retes, il es importante facer nostre reflexiones e recercas, apprendente a discerner inter lo que de facto es certe e lo que on vole que nos accepta como certe. Le parolas impresse sur papiro es particularmente credibile al oculos de celles qui los lege, ma on debe sempre memorar que il es un persona qui los mitteva lá, e que iste persona ha credentias, preferentias e intentiones.

Distinguer le correcte del equivocata non sempre es facile. Per exemplo, un del notitias in iste Almanac non es false. Esque vos saperea dicer qual?